

ՄԵՆԿ

Տարեկան գինը 10 բուրձիկ տարվան 6 բուրձիկ
Առանձին համարները 5 կոպիկով:
—
Թիֆլիսում գրվում են միմյանը խորագրառան մը,
—
(Ստորագրադրացի գիտում են ուղղակի
Тифлис. Редакция "Менк")

Խորագրառանը բաց է ստատուսան 10—2 ժամ
(Կացի կիրակի և ամս օրերից)
—
Հայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լիգունով:
—
Հայտարարութիւնների համար վճարում են
խրաքանչիւր բառի 2 կոպիկ:

ԹԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Թիֆլիսի Գումայի նստի ժամանակ նորերումն հարցմունք եղա քաղաքապետին թէ ի՞նչ է պատճառը թիֆլիսում այժմ տիրապետող սաստիկ թանձրութեան առաջին հարկաւորութեան բոլոր միջոցների վրա:
Պատասխան եղա, ի հարկէ, ինչպէս միշտ որ այդ թանձրութեան մէջ քաղաքային վարչութիւնը ոչինչ մեղաւորութիւն չունի, որ ամեն բան թանձրացել է այժմ, որ անասուններին չեն բերում թիֆլիս և այլն...
Լսեալերէն է, ի հարկէ, չեն

Ի Ե Ն Թ Ը

ԱՐԱՄԵՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ԴՈՒՍՈՒՐՈՒՐԱՆԱՆ
ՊԱՏԵՐԱՋՄԻՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Ի.Բ.
Վերադառնալով իր տեղը, Ջուլան գտաւ հիւրերին մի և նոյն դրութեան մէջ: Դեռ խոսում էին Տերտլըր տաղ եր ասում, իսկ տիրացու Սիմանը ձայնակում էր նրան, Էֆենդին էլ կատաղկանց քնքի տակից մածուսւմ էր: Երանց տալիս խոսեցին չափ չէ կար: Ի՞նչ հոգ, թէ հարեանի տանը ինչ էր կատարվում, Ջուլան մտածեց շարունակ նրանց, հոգեւ մի օգնութիւն կը հասցնէին, և ժամանակով տէրտլերին, նրա ակամային տաաց, թէ ինչ տեսաւ: Զարդի տանը Միայն նա թաղցրեց, թէ Սառան և Ստեփանիկը պահած են իրանց տնում: Մի անդամուրեկ ընդգրկական ըզը լացմունք փակած էր գրեւ Ջուլայի լեզուի վրա զին այդ մասին:
Նա հայ կնոջ սովորութեան համեմատ հիւրերի հետ չէր խոսում և տէրտլերին հարցողքով անցան համառօտ և անախի ձայնով կատարեցաւ, որ միաները ոչինչ չէ հասկացան: Միայն տեսնելով քանակաւի այլալուծ գէղը և այն անհանգստութիւնը, որ պատճառեց նրա մէջ հարի խոսակցութիւնը, հիւրերը անամբարութեամբ հարցրին:
— Ի՞նչ է պատճառը...
— Կարգանքի, գողանքի... հոգեւ քանական, ձեռքերը դէպի երկինք բարձրացնելով, — ասաներով ասալեղոց և երեք հարկը վախճում ու վեց հարկապետաց անձերը թող ձեզ փառ լինի, նոյնով արմատի...
— Ի՞նչ է պատճառը, կրկնեց Էֆենդին:
Տերտլըր պատմեց ինչ որ հարցրել էր նրան Ջուլան և ինքուր Էֆենդու օգնել թուաններին: Կան մարդիկ, որոնք վտանգի, գործառնութեան և ուրիշներին հասած նեղութեան ժամանակ փո

ղուենը որ երկրի ընդհանուր տրնտեսական անաշուղ պայմանները այժմ աղքատ են և թիֆլիսի վաճառանոցի մէջ բոլոր վնեքի բարձրանալու վրա, բայց ի՞նչ է պատճառը որ թիֆլիսում, առհասարակ, ամեն բան թանգ է լինում: Նոյն իսկ աշուղ տարիների ժամանակ, և այժմ, երբ ընդհանուր թանձրութիւն է տիրում ամբողջ Լեռնովկաում, այնու ամենայնիւ ուրիշ քաղաքներում միայն, որինսի այդպէս թանգ չէ, ինչպէս թիֆլիսում:
Թանձրութեան սաստկանալը, մեր կարծիքով, կարելի է մասամբ վերաբերել և մեր քաղաքային վարչութեան անհոգութեանը իր պարտաւորութիւնների կատարելու մէջ:
Լեռնովկայի ենթա ասում, որովհետեւ քաղաքային վարչութիւնը ուշադրութիւն չէ դարձնում այն բանի վրա, թէ իր ներկայա

խանակ փրկութեան հնարների վրա մտածելու, փոխանակ չառաքողով օգնութեան ձեռք մեկնելու, սխառ են քանդակող գործախոտութեան պատճառները, և իրանց խելոցը հանգստացած են համարում, երբ մեղադրանքի մի նշույն են գտնում ի հարկէ, այդ դատաւարի կատարվում է իրաւաբանի մարդու հակադրողութեան համեմատ: Էֆենդին ոչ միայն անհրաժեշտ և անարդարական չէր համարում պատճառ անցք, այլ արդարացիում էր նրան, որպէս հետևանք, որի պատճառը էր կարծիքով դատաւարների էր: Այս մարդ նա հարցրեց:
— Ասեցեք, տէր հայր, դիմել է այդ բանը կանի, ինչ որ տանուէր խաչան արեց, իր մօտ պահելով այնպիսի կատարածուր մարդիկ, որոնք զիւղացիներին խելոցը հանելով, զանազան վրաւորութիւններ էին զարգացում:
— Վերադառնալով է, շատ վրաւորութիւն պատասխանեց քանական, — բայց խելոց գիւղացիները ինչպէս են մեղաւոր, որ մի քանի խնդիրների պատճառով թուրքերը բոլորին էլ կրակի մէջ են զրցում: Մի հարեան Ջուլան շատ ոգորովի մարդ է, նա այնքան երկնում է, որ մինչև անգամ իր չառքերին էլ վախճում է, նրան ինչու են չարաչարում, նրա ընտանիքը ինչու են բռնաբարում, այդ ինչ անգիտութիւն է:
— Եւ այդքան ծանր էլ չորի հետ խոսելով ասելով է... այնքանի կարգը այդպէս է, տէր հայր, ի՞նչ է չորիւմ թաղը չորիւմ... պատասխանեց Էֆենդին, ինչն էլ զարմանալով իր բազմամասն խոսքի վրա: — Երբ Աստուած պատուհան է ուղարկում մարդերին պատուելու, համար, արդար և իրաւային միայն որ ձերի հետ գիտեման է տանում, չարս ու բարին խառնելու մե միմեանց հետ... Այդպէս է լինում և կատարարութիւնների վրէժնիցութիւնը, երբ պէտք էր պատուել մի հասարակութիւն: Գիւղացիներին Ջուլան կը հասկենէ, ասում եմ ձեզ, տէր հայր, բոլոր գիւղացիներին...
Քանական պատասխանեց: Մի խօսք ևս չէր գտաւ: Էֆենդու բերած ասացողը շատ զգուշոր էր: Խօսեցի կամ ժամանակի մասին, երբ մարդիկ պատմում են իրանց միմեանքի համար, միմեք արդարների և մեղաւորների մէջ խոր

ցուցիչներից ոմանք այնպիսի գործերով են զբաղված, որ երբեք չեն կարող անկախ դիրք բռնել: քաղաքիս վաճառանոցի վրա որ և է բարոյական ներգործութիւն ունենալու համար:
Քաղաքային վարչութեան գործողները պէտք է իսկապէս բոլորովին անկախ մարդիկ լինեն և իրաւունք չը պէտք է ունենան միջապէս թէ անմիջապէս ուրիշ գործերով զբաղվելու: Լսեմ ոչ զանազան ամբերներով և շահաւէտ արդիւնագործութեամբ զբաղվելով, նրանք կորցնում են իրանց հեղինակութիւնը զանազան ամբերիստների, չարիների, մանր հարստահարողների, կաշառք տուողների աչքում:
Ինչ հեղինակութիւն կարող են ունենալ քաղաքային վարչութեան ներկայացուցիչները, երբ որ, օրինակ, օգուտ քաղելով իրանց հասարակական դիրքից, զբաղվում

են ինտենդանտութեան զանազան կապալներով, կամ ի՞նչ հեղինակութիւն կարող են նրանք ունենալ, որինսի մասկաւաճողների աչքում, երբ իրանք կախված են այդ վերջիններից, որովհետեւ կաշու գործարարն ունեն նոյն իսկ թիֆլիսում: Մասկաւաճող է ժամանակ անասունների կաշին է ծախում քաղաքային վարչութեան ղեկավարներին, ուրեմն բնականապէս այդ վերջինները պէտք է ներողամտ աչքով նայեն երբ մասկաւաճող տակապից երկու անգամ բարձր կը ծախի միայն, և այլն...
Ուրիշ օրինակ: Քաղաքային վարչութեան ներկայացուցիչները ըզը բարդում են կապալներով որ ինտենդանտութիւնից են վերցնում, բայց մի և նոյն ժամանակ յայտնի է, որ օրէնքով զանազան աւարականների վրա ս պ ր ա վ օ չ ն ի ասված գները քաղաքային վարչութիւնն է նշանակում, օրինակ
— Եւ չը հաւանելի պատասխանեց մանկավարժը, որ առիթ ունեցաւ իր գիտութիւնը ցոյց տալու, — բոլորը ստատուսական բաներ էին: Էֆենդու արձագանքը կամ հարցն վարդից զրէն, ժողովուրդը կը կարողոր և կը խառնվէր: — Բայց ձեռքս եմ, որ վարդանք պատմեցաւ: շատ հարուստ տղայ էր: Մի անգամ ժաման է իմ զրդուրդը, ասում է, ինչ ձեռք գործն է Վրթիսթիւնը, հոգեւ երեխաներին փրցնում է ք, փառքեք իշաներ արածարեք: Այդ ասելու խօսք է: Կարծես, ինքը ինձանից շատ է կարգաւոր:
— Եւ չի քանցի ասելի է ցուցնում, քան թէ ձեռքը — խօսեց Էֆենդին: — Այդ վարդանք ինձ էլ շատ անգամ վրաւորել է:
Այսպէս տեսելու, մանկավարժ տիրացուն և երեքի պաշտասական մարդը, իրաւանիւրը իր գաղափարութիւններն էր յայտնում ցուալի անցքերի մասին, և նրանից ոչ որ չէր մտածում, թէ ինչ էր կատարում հարեան Ջուլայի տանը: Նրանից ոչ որ չէր ցուակցում, թէ ինչ գործիւնք մէջ էր այդ վերջին գաղափարը խաչել ընտանիքում: Այդ մարդը, որի բարեբարութիւններին արեքան պարտական էին գիւղացիները, այժմ բոլորի բարեկրթութեան առաջին դարձը, որովհետեւ նրա փրկութեան պատճառով և սպասում էր մի գտնու և զարհուրելի վախճանի: Միայն թաւա Էֆենդին, այդ բոլոր զարգացողութիւնների հեղինակը, ասելով որ իմ ասանին զիւղական հրճաւորով մեծ թաւակաւութիւն էր գտնում սրբի մէջ, տեսնելով, որ իր ցանած սերները խառնաւորում էին իմ ցանկացած պատմութեան...
— Կրկնեմ եմ, ասաց նա զորի տեղեկութեանը: Եւ եղանակով, — որ շատ կը ջնջաւոր գիւղացիները, խառնակութեան վրա է, ամեն տեղ պարտաւոր պատասխանութիւններ են տանելով, այդ խառն միջոցներում ապրողի ցոյցները աստիկ խառնվում են կատարարութիւնից: Կարգաւոր
Պատերազմի անունը լսելիս, տերտլըր սարսափեցաւ, ոչ այն պատճառով, որ պատերազմը զանազան ներգործութիւններ և չարագործութիւններ էր պատճառում գիւղացիներին, այլ նա կրկնեմ մտաւորից իր ապառիկները:

սայերով պաշարներ տեղափոխելու գնորդը, և այլն։ Ուրեմն բազարային վարչութեան պարտնէրը վերցնում են, օրինակ, իստեղ-գանտութիւնից մի կապալ այս կամ այն պաշարեղէնը գիցուր լըրեան հասցնելու, յետոյ իրանք էլ նշանակում են սայերով յիշեալ պաշարեղէն տեղափոխելու իրանց համար ձեռնառու գնորդը...

Ուրեմն, իսկապէս մեր ինտէլիգենցիան ընդունում է հասարակական պաշտօնները ոչ թէ համարալութեանը ծառայելու համար, այլ գլխաւորապէս հասարակութեան աչքի ընկնող գիւղից օգուտ քաղելու համար, գրպանները լցնելու, հարստանալու նպատակով։

Եւ մեր գեղ յանդիմութիւն ունենց պիտի որ ընդունակ պատրաստ և հասունացած են քաղաքային ինքնավարութեան համար...

Ոչ մի տեղ անձուիրութիւն, բայց ամեն տեղ շահատիրութիւն։

Եւ մեր գեղ յանդիմութիւն ունենց պիտի որ ընդունակ պատրաստ և հասունացած են քաղաքային ինքնավարութեան համար...

Ոչ մի տեղ անձուիրութիւն, բայց ամեն տեղ շահատիրութիւն։

Ի՞նչ պատճառով սկսի, ասաց նա,—գիւղացիներէ լաւագոյն տուրքեր կ'ըստանան, որ զիտար կը վեր հանար իմ ապրանքները։

Կո՛ւր անոց կայէք, տէր հայր, պատասխանեց էֆենդին,—ես չեմ թողի, որ մեր ապրանքները մնան միջև պատերազմի սկսելու։ Այլ միջոցն տրուցու։ Արեւելք մտնուած տէր ձեռք տանելու և կրկին յիշեց նա, որ աշակերտները անտեսալի արգելիքներ մասին, և կրկին պատասխան ասաց,—որ համբերէ մի քիչ քիչ տեղը ցաւում է, նրա վրա էլ խօսում է, Տէրտէրին և Կրօնագրոյ հետաքրքրող՝ հարկը այժմ նշանց ապրանքներն էին։

—Եւ ի՞նչ ինչ որ բան է, բայց նրա մազը մախուռ է արքունի, ասաց էֆենդին, գուցէ իսկ խնամում է, տէր հայր, այդ առաջը։ Կրօնագրին էլ աղաղակ էր հա ինչը թէն հազին պատահաւորապէս չորեք ունի, որով ունեւոր է ժամ խալի, բայց աղաների հազած մախուռը նրա քրօնքի զննել է արքունի, նա թէն լաղցած է մնում, իսկ անհոգ պատահաւոր հաց չէ գտնում, բայց աղաների սնունդն է քաղաքում ամեն տեսակ թորիկներով, իսկ գուցէ տէր հայր, որպէս կրօնավոր, չը զիտէք գիւղացիներէ օգուտ քաղել, եթէ գիւղացիները աղաները ապագային չէին ունենայ, և այս գիւղի մեզ արարող առանց անաղային չէին խնայելու, ոչ չէ անտեսում իմ ապրանքները։

—Ի՞նչ անեմ, էֆենդի, մեր արդեւորներն աղաները կապում են, մեզ ձեռք նման փայտ չէ տուած, որ ձեռները, որ գիւղացիները վախճաւ։ Այլ արդեւոր շատ թույլ է։ Ինչ անեմ... Ուրեմն անհոգ շատ անցաւ տեղաւորութիւն, և ինչ համբերութեամբ, սկսում են անհոգ... բայց գիւղացիները այժմ այնքան վերահասում են գրգռել, որ անհոգիք էլ չեն վախճուում... էլ որով ինչ զեք ունենք, իսկ նրանք էլ մեր չունեն, քրդերը նրանց ապրանքները իրանց զեքում արգելադրում են։

Այլ ասածը թուրքներն էլ արեւելքում մասնաւորապէս մէջ խօսի մազը պիտի համարեն, հազուադէպ մի ուրիշ բան մտնելու համար փոփոխելու պատրաստում են էլի մաքրելու։

մաքրել սկսել են խառնութիւններ յարուցանել նոր կարգով և եւրեք հոգ արաբներ և հայախառնա պ. եղիազարեանի ղեկով, որոնց յանձնած էր Եֆենդին վաղեմի ստացած 25 խալար (750 պրոգ) ցրտելից հաց պատրաստելու առաջատու փողովիցն էման գնով ձեռնարկ համար, — և յիշեալ խառնութիւնները նպատակն է խանգարել այդ բարի գործը։

Թէ ո՞րքն են յիշեալ երեք բարեխիղճ հոգաբարձուները, նրանց մասին ոչինչ տես չեմ կարող, որովհետեւ ոչ անունները գրած են և ոչ էլ այս տեսակ հոգաբարձութիւնն ղեկավարապատում գլուխը ինչ ունի, բայց ինչ որ վերաբերում է պ. եղիազարեանին, նա մի քանի անհաւատութիւն է լի պարզապատում, որովհետեւ տեղային հարուստներէն մէկն է համարուում։ Այլ պարտէ ամեն տեսակ վարակներով է, որ հարկ ունի ամեն հանգանակներով օգուտ քաղել,—երբեմն անտարժապօրէ է, երբեմն կապալաւու է, երբեմն փոխէ է, մի խօսով, ամեն բան է, երբ չափ կայ, երբ կարելի է օրուտ քաղի։

Ներքոյ տարակց հացի թանգութիւնը բաց ասեց պ. եղիազարեանի առջև որ ընդարձակ ապագէզ, նա Եֆենդինի կապով վաղեմի բոլոր փութները, և փութանակ բոլորի, բայց արեւելք մէջ միայն և պարզեցով իր ձեռքը ձեռք հացի մնացածաւորութիւնը, եւ որպէս իր ղեկ միջոցութիւն անող չը լինի, նա աշխատեց խախտել բոլոր չիմարութիւնները, որ կարող էին վնասել իր շահերին լըրե ապագայը, և կը ինչեմ մի քանի փութներ միայն։

Ներքոյ տարակց յոնմարի 25-ին, երբ հացի թանգութիւնը դեռ նոր էր սկսում զգրկ լինել, վարդապատի հասարակութիւնը գիւղական դատարանում որ ժողով կազմել և ընտրել 12 անձներ, որոնց պ. Արապ Տ. Յովսէփեանին նախագահութեամբ պիտի կազմէին մի մասնագործ, որի գործը պէտք է լինի ամեն հոգներ խանգանել թանգութեան առաջը առնելու, և ժողովուրդը աղաք զտակ լծան գնով հաց մատակարարելու, իսկ քաղաքներին ձրի ապուր։ Մասնագործը պէտք է ունենար իր առանձին փութը, պէտք է թիֆլիսից այլու ընդէլ տար, պէտք է վաղեմի ցորենի քանի առնել, պէտք է ուրիշ չափ բաներ անել, որոնք, ի հարկէ, հակառակ էին պ. եղիազարեանի շահերին, որ բոլոր փութները կապալով ունէր վեր առած։ Պարտը իր խառնութիւններն ան աշխատեց կազմ ընտրութիւնը խախտել, յիշեալ լինէ նա թողի, որ մենք կարողանանք մի բան պահանջել։ Այն, անիմի այդ քրդերը, եթէ նրանք չը լինէին, ևս այդքան ապաւիններ չէին ունենում։ Հիմա որ պատերազմը սկսի, քրդերը բոլորով կը կատարեն։

—Եւ ի՞նչ եւ է, բայց ջորին աւելի դէշ էս, պատասխանեց էֆենդին իր օտարական ձեռքը։ քրդերը ջորու նման չար են, որովհետեւ անհարապ են։

Չարներն համեմատութիւնը քրդերի հետ, ոչ միայն էֆենդի, այլ առհասարակ հայերի կարծիքով։ այն նշանակութիւն ունի, որ քրդերը անիրաւ և չարագործ են նրա համար միայն, որ ջորու նման անհարապ և խառնաձիկ են։ Ահաբար գտնելի վաղից մասին միայն վատ համարում ունի մեր ժողովուրդը։ Բայց ինչ որ ճշմարիտ է, այն է, որ քրդերը խառնվելով հայերի հետ, թէն մի կողմից կողմին իրանց անաղային բուն արքայ, բայց միւս կողմից տանդելնին մի նոր և անիրաւ գիւղի հարկով ընտրելով հայոց պատաններ և աշխիւհիւրի ամենապիղծները և վաղեմականները (քրդերը բարձրագոյն կին չափ է սիրում) նրանք գիւղացիներին իրանց գեղը Ուր ընդհանրապէս, հայերը կողմնելով իրանց միջին ընտրե մասը, հեռանում օղեղացան, հեռանում աշխատեցնան։

Որ որ լաւ հասարակութիւն է թուրքաց շայտապահներ ընտրել և հայերի ընդհանուր գեղերը, նրանց մէջ մեծ նախադիմութիւն կը գտնէ, որովհետեւ քրդերը ուրիշ ոչինչ չեն, եթէ ոչ հայերից առաջ կան մի նոր ցեղ։

Գիւղերի բաւական անցել էր արդէն ջուշին, հեռու նստած էր ինչպիսի մանուկ մօտ, տանու լինար էր լաւ զիւրիկ խառնութիւնը, որ նրա իսկ համար խառն ձանձաղել էր նա անհամբերութեամբ սկսում էր, որ նրան վերջանայ, վեր կենան քեռն, որպէս զի ինչը կարողանայ ցնալ Ստամբուլ և Ստամբուլի մօտ տնտեսու, թէ ինչ գրուիման մէջ են նրանք։

Բայց էֆենդին դեռ եւ քննուր նպատակ չունէր, նա տեղերին հետ բաւական խառնութիւնը ունէր, միայն տիպացու։ Արեւելք ներկայութիւնը արդէն էր լինում Այս պատճառով անարեւելք են, թէ ցնտրեանում է լինել, որովհետեւ առաւօտանս չուտ պիտի վերկենայ, և կարող քրդերը

չեալ մասնագործը քանից է մի նոր ժողով կազմելու մասին ինչպիսի պ. գաւառապետի մօտ։

Այս վերջին ժողովի մէջ պ. եղիազարեանը յանձն առել, մինչև առաջիկայ հունիսի ժամանակը, ինչն մասնագործը ժողովրդի հաշիւ հետեւեալ պայմաններով։—աղբաւորներն բոլոր ուրիշներն էլ, միջակ կարգութիւն ունեցողներին՝ Փոտուր 5 կոպէկով, իսկ հարուստներին՝ տակապի գնով։ Այս պայմանները կատարելու համար նա ունէր 70 խալար (2100 պրոգ) ցորեն, բայց քրդերին 25 խալար (750 պրոգ) և Եֆենդինից ստացաւ։ Բայց չուտով նա իր խառնութեանը փոխեց, և փութանակը քաղաքներին հացը ձրի առելու, մինչ քաղաքը նրանց վրա 3 կոպէկով վաճառել։ Գրանցում ևս գոհ կը լինէր ժողովուրդը, եթէ այսպէս չարաւանէր։ Դուտով նա մինչ քաղաքներին հացը վաճառել Փոտուր 5 կոպէկով, իսկ միւսներին կրկնապատիկ աւելի լինելու գնով։ Այլ էլ բաւական չէր, առաւօտանակից յետոյ յայտնեց, թէ ոչ որին հաց տալ կարող չէ, ոչ աղբաւոր, և ոչ հարուստ, և գրանցով հացի գինը որքան ցանկացէր, այնքան բարձրացրէ։ Այսպէս վերջանալ կարող քրդերանի բարեգործութիւնը։ Բայց ինչ կեղա 70 խալար ցորեն, ինչ կեղա Եֆենդինից ստացած 25 խալար ցորեն,—ոչ հաղցող կայ և ոչ հաշիւ պահանջող։ Բաւական է, որ չլինի միւսներին համար պարտի խառնութեան հացը միջոցաւորապէս է, իսկ աղբաւորները թող քաղած մեռնեն։ Նրանք ձանք իմ է լաղը։

Վարդապատում այժմ թէ հարուստ և թէ աղբաւոր վիճակը հացի վերաբերութեանը անտարբեր է։ 25-ին, երբ ջորին պատրաստ է Փոտուր 20 կոպէկով գին և 20 կոպէկ էլ կապալ տալ։ Բայց ինչ կարող է անել աղբաւոր, որ ոչինչ չունի լաւում ենք, որ պ. գաւառապետը միջնորդութեամբ զարգանալ պիտի տալով ղեկ կառնողին։ Երբ 30 խալար ցորեն, եթէ այդ ցորենն էլ պ. եղիազարեանի նման մարդկանց ձեռքը կը յանձնէր, այն ժամանակ փայ մեր օրին։

Հայի թանգութեան ժամանակ պ. եղիազարեանի նման չափ մարդիկ աշխատում են զորումի աղբաւոր գրութիւնից օգուտ քաղել։ Այլ զեկարում չուտ միայն և մեր պ. անտարբերը, նրան յանձնելով էր աղբաւորի ցորենը կաղաւթ, և շատերը փող տալով կարողանայ աղբաւորներին ցնտրել մէջ մտնել։ Բայց գրանցել, պ. տաւառաւոր պէտք է տունակներ տար ջաւաղներին, որ հացագործից ձրի հաց ստանային, ևս իսկապէս ամենապիղծ թուրքներն էին։

քանի որ տունակի համար ստանում էր 5 կոպէկ, երբ աղբաւորները տեսան, որ այս իրարով ձեռք ընդած տունակները չեն ընդունում, առկապան գնացաւ փողով պ. գաւառապետին և իրանց փողերը յետ պահանջել։

Հայի թանգութեանը բոլորովին անտանկի կը դառնայ մեր կողմերում, եթէ օրինաւոր կարգադրութիւնը չը լինի։ Պէտք է ասած, որ թէն գրութիւնը բոլորովին արեւատական է. թէ լիազարապատում և թէ չլիազար գիւղերում շատ ցորեն կայ աղբաւոր, բայց ոչ նրանցից պահանջող կայ, որ վաճառեն, և ոչ էլ իրանց լողը ձեռնարկում են քաղաքներին վրա, այլ պատում են խալար (30 պրոգ) 300 բոլով վաճառելու։

Այս տարի բոլոր կենական պիտանքների գինը անհամեմատ լինելու մեր կողմերում։ Երկարատեւ ձեռնարկ պատճառով անտանկների պաշարը ապաւինցաւ և մեծ մասամբ կտորեկացան քաղաքում, թիւներին փութերի վերելում կոպտակ փող ինչ մուրացաւ, և խառնութիւններ իրանց ոչխարները որքան տարան արածանցներ։ Բայց մարտի սկզբում սարսափիկ ցուրտ մեծ հարց տուեց ոչխարներին։ Պատճառ էր, թէ մի քորի մօտ 2000 հատ ոչխարներ մի օրվա մէջ կտորեկացան ցորտի։ Այլ մեծ տարեկան, իր հովուական օրվա անկող, ցնորված թափառում է լինելի վրա, և իսկապէս թէ իր ոչխարներն է արածանցում։

Երեւորթի 29-ին, քանիցա թիւ 1111 գաւառապետական պաշտատու Սալիբիյի չիւսակի գործը, որպէս մեղադրվում էին Սարա Մոլլիբաճի գիւղական աշկիպ ապանքի մեջ։ Այլ գործը քանիցա անցաւ տարի Գուրկալի խառնութեան պատրաստում, որտեղ նրանք արդարացան։ Գործը անցաւ գաւառապետական պաշարը պիտանքների քաղաքի հիման վրա։ Այնպէս ինչպիսիքներին, ինչպէս առաջին անգամ, պաշարաւորում էին մարդաբանից կեղծ երեկի աշկիպները՝ ոչ պ. Ալէքսանդրով և Կուրդի ինչ։ Հիշենք իր կրկին արդարացան։

Կրկին, մայիսի 4-ին, կը լինի հայոց հոգի

մեկ և մի արեւելք են։ Եւ էլ չեմ հաւանում նրանց գործածը, բայց չեմ ինչ, որ ոչ միջոց... Գաւառապետ խառնութիւն, թէն մի առանձին տապաւորութիւն չունենալ էֆենդին օրով վրա, բայց նրան պատճառ տուցին յայտնելու, այն ինչ որ վաղեց առիթ էր որոնում ասել տեղերին։

Էֆենդին պատասխանեց, թէ ինչը պատրաստ է և կարող է արագութեամբ տնտեսական ընտանքը հաստ փութերով խառնել, և չի թողի, որ նրա զը խից մի մաղ անգամ պատկը, եթէ ամենապիղծ կը կարող կը կատարէ էֆենդին խնդրելու։ Եւ ինչը ներկով քանակային նրա մի տարի առաջ հաղորած գաղտնիքը լալայի մասին, էֆենդին ասաց, որ այն օրից սկսում է այդ աշկիպ, եթէ ամենապիղծ, որ նա կրկին լինէր։ Եթէ ամենապիղծ կը կատարէ այդ քանակութիւնը, էֆենդին պատրաստ էր օրին նրան։ Բայց հակառակ դեպքում, նա արդարեւ էր իրանց օրին։

Եւ ինչպիսիքները վաղեմի վաղեմի օրին էր պարտութեան մասնաւոր, որ անտարակա կը վերջանար տանուտեղի անորով ընտանքի ընտանքը լինելու և նրա հարուստի մասը յարգանք գրուի։ Եւ ինչպիսիք, թանգայի, որպէս հասարակաց հօր պատասխանութիւններ, էֆենդին խնդրեց տեղեկեց, որ նա յանձն առնէ զիմիկ մերսիկ խալին և նրա հետ խառնել այդ մասին, քանի որ դեռ ոչ չէր քանի, քանի որ դեռ կարելի էր գործը օրինել և զայն ընտրելու աշխիւ անել։

—Կարգ թող վրայ լինի, ասաց տեղեկը մի առանձին ուրախութեամբ,—ես էգուց առաւօտանս կը գտնեմ ամենապիղծի մօտ և բոլորը կարող էր զինմ, որպէս ձրի քանից, և խառնել պէտք է փութը տալ Առաւօտ և մի քանի մասաւորներ թող կրկին սրբորին, երբ ձեռք նման մարդը ցնտրեանում է նրա փնայ լինել։

Էֆենդին գէգի վրա երեսայ մի խորանակ մը վրայ, և կատարի ձեռով պատասխանեց։

—Եւր կը կատարէք այդ բոլորը, այն ժամանակ ձեռք ձրի վերաբերելու էր նորովի... —Իսկ իմ ապաւինները... —Այլ մասին անոց կայէք...

(ը չարաւանի վրա)